

บริบทพลเมืองในนโยบายสาธารณะ* CITIZEN CONTEXT IN PUBLIC POLICY

พระไกรสร ศรีธีภาพ

Phra Kraisor Sririphop

วัดหน้าพระบรมธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช

Wat Na Phraborommathat Nakhon Si Thammarat, Thailand

E-mail: naprathat.golf@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้เป็นการนำเสนอเรื่องบริบทพลเมืองในนโยบายสาธารณะ เมื่อกล่าวถึงความ เป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตย ควรทราบถึง “สิทธิพลเมือง” เป็นสิทธิที่ทุกคนจะ ได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมเท่าเทียมกัน สิทธิที่จะมีส่วนร่วมใน การตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากร และสิทธิที่จะควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ส่วน “หน้าที่พลเมือง” เป็นการทำหน้าที่อย่างกระตือรือร้นในการกำกับดูแลและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ โดยที่การดูแลควบคุมและตรวจสอบ ในการพัฒนาพลเมืองภายใต้การปกครอง ระบอบประชาธิปไตยจะต้องดำเนินการควบคู่กันไประหว่างการสร้างพลเมืองในฐานะปัจเจกชน เป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง มีวัฒนธรรมการเมืองของพลเมือง มีจิตสำนึกพลเมืองอย่างเข้มข้น เพื่อ รองรับพลเมืองที่ถูกพัฒนาให้เป็นพลเมืองที่สมบูรณ์ และนำไปสู่การสร้างนโยบายสาธารณะ เป็นนโยบายที่รัฐเป็นผู้ดำเนินการเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ช่วยแก้ไขปัญหา ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น ดังนั้น นโยบายสาธารณะและการสนับสนุนการ ขับเคลื่อนความเป็นพลเมืองด้วยรัฐ เป็นการใช้นโยบายในการปฏิรูปประเทศไปสู่รัฐสวัสดิการ หรือสังคมแบบนั้นจะต้องผ่านสังคมที่มีความเป็นประชาธิปไตย เนื่องจากนโยบายจะนำไปสู่ รัฐสวัสดิการหรือปฏิรูปประเทศสิ่งที่จะต้องดำเนินการก่อนในเบื้องต้นคือ การทำให้โครงสร้าง ของประเทศเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง โดยต้องเริ่มต้นทำให้อำนาจสูงสุดในการปกครอง ประเทศเป็นของประชาชนอย่างแท้จริง รวมทั้งการทำให้สถาบันการเมืองหรือสถาบันใน รัฐธรรมนูญทุกสถาบันอยู่ในตำแหน่งหน้าที่ที่ตนจะต้องอยู่ และแสดงบทบาทอยู่ในรัฐธรรมนูญ ที่เป็นประชาธิปไตย นโยบายสาธารณะจึงมีความสำคัญต่อสังคมและประเทศชาติเป็นอย่างมาก เพราะส่งผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนทั้งประเทศ

คำสำคัญ: ความเป็นพลเมือง, โครงสร้างทางสังคม, บทบาท นโยบายสาธารณะ

* Received March 5, 2022; Revised March 30, 2022; Accepted April 12, 2022

Abstract

This article presents the dynamics in the citizen context in public policy. When it comes to citizenship under a democratic regime, it should be borne in mind that “citizen rights” are rights in which everyone is equally protected from the law and the judicial process. The right to participate in decisions about the use of resources and the right to control and monitor the exercise of state power. The “citizen duty” is the active duty of overseeing and monitoring the exercise of state power. where supervision and inspection. In the development of citizens under democratic rule, there must be a parallel between the creation of citizens as individuals. be a strong citizen have a political culture of citizens Have a strong civic consciousness. To support citizens who were developed to be full citizens and lead to the creation of public policy, a policy that the state operates to meet the needs of the people Help to solve problems in the lives of the people better. Therefore, public policy and advocacy for citizenship driven by the state It is a policy to reform the country towards a welfare state or a society like that must be through a democratic society. Since the policy will lead to the welfare state or reform the country, what must be done first is The democratization of the country's structure by having to start making the supreme power in governing the country truly belong to the people. Including enabling every political institution or constitutional institution to be in a position where they must be and play a role in a democratic constitution Public policy is therefore very important to society and the nation. because it affects the lives of the people of the whole country.

Keywords: Citizen, Social Structure, Role, Public Policy

บทนำ

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยซึ่งมีอำนาจสูงสุดหรืออำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนโดยประชาชนทำหน้าที่ปกครองตนเองโดยตรง (direct democracy) ซึ่งรูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยอยู่ในรูปแบบตัวแทนขึ้นโดยประชาชนจะเลือกผู้แทนขึ้นทำหน้าที่แทนตนแล้วผู้แทนเหล่านี้จะมีหน้าที่ร่วมกันกำหนดนโยบายและวิธีปฏิบัติตามนโยบาย (วัชรวิชัย, 2545) การปกครองในระบอบประชาธิปไตย เป็นการปกครองที่ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ การปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะประสบ

ความสำเร็จได้นั้นจะต้องสร้างความเป็นพลเมืองให้ประชาชนสามารถปกครองตนเองได้ ทั้งนี้ ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยจึงมีคุณลักษณะที่สำคัญคือ เป็นบุคคลที่สามารถแสดงบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเอง ต่อสังคม ตลอดจนดำรงตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน อันจะก่อให้เกิดการพัฒนาสังคม และประเทศชาติ ให้เป็นสังคมประชาธิปไตย นอกจากนี้ คนไทยทุกคนต้องปฏิบัติตนเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยจะต้องยึดมั่นในหลักศีลธรรมและคุณธรรมของศาสนา มีหลักการทางประชาธิปไตยในการดำรงชีวิต ปฏิบัติตนตามกฎหมาย ดำรงตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม ดังนั้น พลเมืองจึงต้องเคารพหลักความเสมอภาค และเท่าเทียมกัน โดยการเห็นถึงคุณค่าคนในแนวระนาบ (horizontal) เห็นตนเท่าเทียมกับคนอื่นและเห็นคนอื่นเท่าเทียมกับตน ไม่ว่าจะยากดีมีจน ทุกคนล้วนมีศักดิ์ศรีของความเป็นเจ้าของประเทศอย่างเสมอกัน หากเป็นในรูปแบบของสังคมระบบอุปถัมภ์ โครงสร้างสังคมจะอยู่ในรูปแบบแนวตั้ง (vertical) โดยมีการแบ่งแยกชนชั้นแสดงถึงความไม่เสมอภาค ไม่เท่าเทียม ไม่ใช่อิสรชนของประชาชน และมองเห็นคุณค่าคนในแนวตั้งมีคนที่อยู่สูงกว่าและมีคนที่อยู่ต่ำกว่าโดยจะยอมคนที่อยู่สูงกว่า แต่จะเหยียดคนที่อยู่ต่ำกว่า ซึ่งมีใช้ลักษณะของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งลักษณะของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยต้องยอมรับและเคารพความแตกต่างซึ่งกันและกัน เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้ในสังคม ถึงแม้จะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน แต่ไม่มีความแตกแยกและใช้ความรุนแรงต่อผู้ที่เห็นแตกต่างไปจากตนเอง ถึงแม้จะไม่เห็นด้วย และต้องยอมรับว่าคนอื่นมีสิทธิที่จะแตกต่างหรือมีความคิดเห็นที่แตกต่างได้ นอกจากจะต้องเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น และรับผิดชอบต่อผู้อื่นแล้ว (สมชาย แสวงการ, 2558)

พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยยังจะต้องใช้สิทธิเสรีภาพของตนต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมด้วย โดยพลเมืองจึงต้องตระหนักว่าตนเองเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม และรับผิดชอบต่อการกระทำของตน พลเมืองจึงไม่ใช่คนที่ใช้สิทธิเสรีภาพตามอำเภอใจที่ทำให้สังคมเสื่อมลงหรือเลวร้ายลงไป หากเป็นผู้ที่ใช้สิทธิเสรีภาพโดยต้องตระหนักอยู่เสมอว่าการกระทำใด ๆ ของตนเองย่อมมีผลต่อสังคมและส่วนรวม ดังนั้น พลเมืองต้องรับผิดชอบต่อสังคม และมองตนเองเชื่อมโยงกับสังคม เห็นตนเองเป็นส่วนหนึ่งของปัญหา และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา นั้น โดยเริ่มต้นที่ตนเองหรือร่วมแก้ปัญหา ไม่ก่อปัญหา และลงมือทำด้วยตนเอง (สมชาย แสวงการ, 2558) ความเป็นพลเมือง (Citizenship) มีความสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ซึ่งประชาธิปไตย จะประสบความสำเร็จได้ไม่ใช่เพียงดีมีรัฐธรรมนูญที่ดี แต่นั้นประชาชนจะต้องเป็น “พลเมือง” ตามระบอบประชาธิปไตยด้วย (วรากรณ์ สามโกเศศ, 2565) โดยความเป็นพลเมืองต้องอยู่ในสังคมที่ใช้สิทธิ เสรีภาพโดยมีความรับผิดชอบต่อ เคารพสิทธิ เคารพความแตกต่าง และเคารพกติกา ดังนั้น ความเป็นพลเมืองเป็นสภาวะของการเป็นพลเมืองของสังคมของประชาชน ของชาติที่ ให้สิทธิและความรับผิดชอบต่อประชาชน โดยที่

ความเป็นพลเมืองเป็นเรื่องของการมีสิทธิเสรีภาพ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในชีวิตของชุมชน ในทางกฎหมายยังเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องระหว่างปัจเจกชนกับรัฐด้วย ทั้งนี้ความเป็นพลเมืองได้ถูกกำหนดเป็นความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนและรัฐ ในขณะที่รัฐให้ความคุ้มครองประชาชนในการมีส่วนร่วมที่จะรักษาสถาบัน โดยระบอบที่แตกต่างกันได้มีความสัมพันธ์กับรูปแบบของการเป็นพลเมืองที่แตกต่างกัน รวมทั้งบทบาทของพลเมืองย่อมมีความแตกต่างกันภายใต้ ระบอบการปกครองที่ต่างกัน เพราะต้องการการสนับสนุนสิ่งที่ต่างกันไปในแต่ละของระบอบการปกครอง เช่น ระบบศักดินา ระบบกษัตริย์ ระบบชาติ เป็นต้น (ถวิลวดี บุรีกุล รัชวดี แสงมเหสมัต, 2554)

เมื่อบริบทเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสปฏิรูป หรือการปกครอง หรือระบอบอภิปาลที่เป็นประชาธิปไตย (Democratic Governance) ทำให้หน่วยงานภาครัฐอันเป็นหน่วยปฏิบัติตามนโยบาย จะต้องปรับตัวโดยเฉพาะการพัฒนาบุคลากรภาครัฐให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งมีแนวทางการพัฒนาที่แท้จริงแล้วก็คือ ไม่ว่าจะดำเนินการเรื่องใดก็ตามการบริหารภาครัฐจำเป็นต้องพัฒนาเพื่อยกระดับการบริหารภาครัฐให้ตอบสนองต่อสาธารณกิจและประชาชนได้มากขึ้น (อิงฟ้า สิงห์น้อย และรัฐชาติ ทศนัย, 2561) บริบทของนโยบายสาธารณะในกระแสการปฏิรูปมีเงื่อนไขของสังคมเข้ามาเกี่ยวข้องที่สลับซับซ้อน และหลากหลายมากขึ้น รวมทั้งการปรับเปลี่ยนบริบทของการบริหารงานภาครัฐเข้าสู่ระบอบอภิปาล (Governance) ทำให้กระบวนการนโยบายมีผู้แสดง และความต้องการที่หลากหลายมากขึ้น ทำให้ภาครัฐต้องหันกลับมาให้ความสนใจต่อการตอบสนองต่อกระแสความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ โดยเฉพาะความตระหนักถึงภาวะการณ์พึ่งพาหน่วยงานต่าง ๆ ในสังคมในการให้บริการสาธารณะและการแก้ไขปัญหาสังคม และกระบวนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพลเมือง ทำให้เกิดเครือข่ายนโยบายในลักษณะต่าง ๆ ขึ้น พร้อม ๆ กับความต้องการข้อมูลและความรู้ในการใช้เป็นอย่างดีประกอบสำคัญในการวิเคราะห์ปัญหาและทางเลือกนโยบายสังคม ในลักษณะของการเมืองภาคพลเมืองเป็นการเมืองที่ตั้งอยู่บนฐานของการตระหนักรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ที่สามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติได้และนำไปสู่พฤติกรรมของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยได้อย่างเหมาะสม (Jantawan, N, 2016) ; (Jensantikul, N, 2013) ซึ่งผู้เขียนได้รวบรวมปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการนำเสนอผ่าน ประเด็นหลัก 4 ประเด็น ได้แก่ 1) บริบทของความเป็นพลเมือง 2) โครงสร้างสังคมกับการสะท้อนบทบาทของการเป็นพลเมือง และ 3) นโยบายและการสนับสนุนการขับเคลื่อนความเป็นพลเมืองด้วยรัฐ มีรายละเอียด ดังนี้

บริบทของความเป็นพลเมือง

ปัจจุบันมีการขับเคลื่อนของภาคประชาชน (social movement) มีเพิ่มมากขึ้น ทั้งด้วยกฎหมาย นโยบายของรัฐ ความตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบของนโยบายสาธารณะ

ทำให้การขับเคลื่อนของประชาชนในทางการเมืองมีอย่างหลากหลาย จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2554) มาตรา 57 บัญญัติไว้ว่า “ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งทางการเมือง และให้มีกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง ในการเมืองภาคพลเมืองประชาชนมีสิทธิในการรวมตัวกันในรูปแบบต่างๆ เพื่อเสนอแนะ สนับสนุน เรียกร้อง คัดค้าน หรือประท้วง การตัดสินใจทางนโยบายหรือ โครงการพัฒนา รวมทั้งตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ เพื่อให้อยู่ร่วมกันได้ในสังคมไทย” (สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2554) ประเทศชาติจะพัฒนาและมีความเจริญก้าวหน้าได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับคุณภาพของพลเมืองเป็นสำคัญ ซึ่งการมีคุณลักษณะหรือจิตสำนึกที่พลเมืองพึงจะกระทำหรือไม่กระทำ การใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเทศและสังคม เรียกว่า “ความเป็นพลเมือง” ประเทศที่มีความเป็นพลเมืองสูงจะมีรากฐานของสังคมที่เข้มแข็งนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริงได้มากกว่า ประเทศที่มีความอ่อนด้อย ในการเสริมสร้างและพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของความเป็นพลเมืองไทยกับบริบทที่เหมาะสมกับสถานการณ์และสอดคล้องกับความท้าทายของโลกสมัยใหม่ เพื่อใช้เป็นพลังช่วย ขับเคลื่อนสังคมให้พัฒนาสู่อนาคตเป็นเรื่องจำเป็นที่ต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ดังนั้น “คน” เป็นแกนกลางพลังขับเคลื่อนที่สำคัญเพื่อให้สังคมมีการพัฒนาได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืนที่แท้จริง และยังเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของสังคม ในขณะที่พลเมือง (Citizen) เป็นปัจจัยที่ขับเคลื่อนให้สังคมมีพัฒนาการและดำรงอยู่ได้อย่างที่พึงประสงค์ ในยุคโลกสมัยใหม่แห่งศตวรรษที่ 21 ประเทศที่ได้ชื่อว่า เป็นประเทศชั้นนำที่มีความมั่นคงและสามารถพัฒนา มีความเจริญก้าวหน้าได้ทุกด้านนั้น จะมีคุณลักษณะสำคัญคือ มีความเป็นสังคมคุณภาพที่มีสมาชิกของสังคมที่มีคุณภาพ หรือมีคนที่มีความคุณภาพ จะเห็นได้ว่าความเป็นพลเมืองเป็นผลผลิตที่ได้จากการฝึกฝนและพัฒนาบุคคลในแต่ละระดับตามสภาพให้รู้จักคิดและปฏิบัติตนภายใต้บรรทัดฐานของสังคม จารีตประเพณี ธรรมเนียมทางสังคม คุณธรรม และจริยธรรม รวมถึงหลักนิติรัฐ กฎหมาย และข้อบังคับต่าง ๆ การสร้างความเป็นพลเมือง (รัชเกล้า กองแก้ว, 2559)

เมื่อกล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของความเป็นพลเมืองในภาคประชาสังคมจะมีขึ้นได้บุคคลในประชาสังคมนั้น ๆ ต้องมีองค์ความรู้เพื่อให้มีสติปัญญารู้เท่าทันเหตุการณ์และพิจารณาตัดสินใจได้อย่างเหมาะสมรู้เท่าทันและมีเหตุผลเพียงพอ ตลอดถึงเรื่องค่านิยม คุณธรรม และจริยธรรมเป็นคุณสมบัติที่แสดงให้เห็นถึงความดีงามของบุคคลที่ยึดมั่นในความดีร่วมของสังคมอันนำมาซึ่งการกลม่อเกล่าให้บุคคลเห็นความสำคัญ และคุณค่าในการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อสนองต่อผลประโยชน์ร่วมของสังคมและประชาสังคมด้วย (รัชเกล้า กองแก้ว, 2559) โดยจุดเริ่มต้นของการเป็นพลเมือง ได้แก่ 1) การตระหนักถึงอุดมการณ์ และประชาธิปไตยในเรื่องสิทธิ หน้าที่ของตนเอง 2) การร้อยเรียง เรื่องของการตระหนักถึงสิทธิ หน้าที่ของความเป็นพลเมือง 3) การร่วมกัน เป็นการสร้างความเชื่อร่วมกันในเรื่องของสิทธิ

หน้าที่ของประชาชน และ4) การเสริมพลังอำนาจ การเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองที่ครอบคลุมถึงสิทธิในการออกเสียงประชามติ สิทธิสมัคร รับเลือกตั้ง สิทธิในการจัดตั้งพรรคการเมือง สิทธิที่จะยื่นถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง และสิทธิในการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย (ถวิลวดี บุรีกุล รัชวดี แสงมเหษณ์, 2547) เมื่อก้าวถึงความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตย ควรทราบถึง “สิทธิพลเมือง” คือ สิทธิที่ทุกคนจะได้รับ ความคุ้มครองจากกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมเท่าเทียมกัน สิทธิที่จะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากร และสิทธิที่จะควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ มิใช่สิทธิที่จะเรียกร้องสิ่งต่าง ๆ จากรัฐตามอำเภอใจของปัจเจกชน หรือสิทธิในการเลือกตั้งผู้ปกครองเท่านั้น และ “หน้าที่พลเมือง” คือ การทำหน้าที่อย่างกระตือรือร้นในการกำกับดูแลและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ โดยที่การดูแลควบคุมและตรวจสอบ การใช้อำนาจรัฐนี้ไม่ควรจะจำกัดอยู่เฉพาะในเรื่องการคอร์รัปชัน ทั้งนี้การใช้สิทธิพลเมืองและการทำหน้าที่พลเมืองของแต่ละคนจะต้องอาศัยความรู้เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรม ที่มีการเปลี่ยนแปลง มีความซับซ้อน และมีความแตกต่างหลากหลาย หากมีการตัดสินใจในเรื่องการใช้สิทธิและการทำหน้าที่บนฐานของความรู้ความเข้าใจในความสัมพันธ์เชื่อมโยงอันซับซ้อนของเรื่องต่าง ๆ มองเห็นทางเลือกที่หลากหลาย และสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่จะตามมาจากการนำเอาทางเลือกใดทางเลือกหนึ่งมาใช้ (สถาบันพระปกเกล้า, 2555)

ดังนั้น การสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทยต้องกระทำควบคู่กันไปกับการสร้าง “วัฒนธรรมไทย” ที่สอดคล้องกับ “ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทย” ด้วย (สถาบันพระปกเกล้า, 2555) ดังนั้น การเป็นพลเมืองที่สมบูรณ์ จำต้องรู้วิธีการเป็นผู้ปกครอง (ruler) และเป็นผู้ถูกปกครอง (ruled) นั้นหมายความว่า ไม่มีผู้ใดยึดครองตำแหน่งหนึ่งตลอดชีวิต แต่จะต้องมีการผลัดเปลี่ยนกัน เนื่องจากทุกคนเข้ามามีส่วนร่วม ทุกคนตัดสินใจร่วมกัน (Heater, D, 1990) เพราะการที่ประชาชนตระหนักในเรื่องของสิทธิ หน้าที่ และการทำให้เกิดความเป็นพลเมืองอย่างแท้จริงแล้ว ยังมีส่วนช่วยในการขจัดการคอร์รัปชัน และทำให้การเมืองมีความมั่นคงและมีประสิทธิภาพอันเป็นการแสดงความเป็นพลเมืองผ่านกฎหมายในระบอบประชาธิปไตย เพื่อให้รัฐบาลได้เห็นถึงความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง ตลอดจนการสร้างพลเมืองรุ่นใหม่ที่มีคุณภาพเหมาะสมให้กับสังคมไทย โดยที่มีคุณลักษณะที่เอื้อต่อการขับเคลื่อนสังคมยุคใหม่ ทั้งนี้ถือว่าเป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วง เมื่อต้องการพลเมืองแบบไหนก็ต้องสร้างพลเมืองแบบนั้น สรุปได้ว่า เมื่อประชาชนเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพแล้วย่อมส่งผลต่อการสร้างสรรค์สังคมที่มีคุณภาพและนำไปสู่การพัฒนาให้เกิดรากฐานของสังคมที่เข้มแข็งและเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง

โครงสร้างสังคมกับการสะท้อนบทบาทของการเป็นพลเมือง

โครงสร้างทางสังคมในโลกยุคทันสมัยนี้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาย ในการดำรงอยู่ภายใต้ สภาวะการณ์ทางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคม การเปลี่ยนแปลงในเชิงเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงในเรื่องของการติดต่อสื่อสาร และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นอกจากนั้น ความคิดของคนในสังคมมีการเปลี่ยนแปลงด้วย เช่น การเน้นในเรื่องของ กระบวนการใช้เหตุผล การใช้ตรรกะในการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม ตลอดจนโครงสร้างอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างของสังคมยังส่งผลกระทบต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่เหลื่อมล้ำสร้างช่องว่างทางเศรษฐกิจและเกิดเป็นการแบ่งชนชั้นมากขึ้น ทำให้คนกลุ่มนี้ต้องให้ความสำคัญกับเรื่องของปากท้องปากกว้างกว่าเรื่องสังคมและการเมือง ดังนั้น การแก้ไขเบื้องต้นที่จะทำให้ประชาชนทุกคนหันมาให้ความสำคัญกับสังคมและการเมือง จำเป็นต้องหาวิธีแก้ไขโครงสร้างความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจเสียก่อน ให้มีช่องว่างเรื่องปากท้อง อาชีพ รายได้ ที่ลดน้อยลง ควรมีการบริหารจัดการคนในสังคมให้มีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ปากท้องอิ่มจะทำให้ประชาชนอยู่ดีมีสุขจะทำให้คนเหล่านั้นสามารถหันมาสนใจเรื่องทางการเมืองได้ นอกจากนี้ ยังมีในเรื่องของความคิดเห็น อุดมการณ์ทางการเมือง ค่านิยม ทศนคติ และความเชื่อทางการเมืองของประชาชนไทย ที่ยังแสดงให้เห็นว่า ประเทศไทยมีต้นทุนทางสังคม (social capital) ที่เอื้อต่อการเป็นประชาธิปไตยทำให้คนแสดงออกเป็นพฤติกรรมทางการเมือง อาจใช้พื้นที่ สาธารณะโดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์มากมายได้สะท้อนคุณลักษณะสำคัญของประชาธิปไตย ได้แก่ การมีส่วนร่วม การมีเหตุผล ความอดทนอดกลั้น ความยินยอม และความไว้วางใจ และที่สำคัญที่เกิดขึ้นในระบบโครงสร้างของสังคมคือ ระบบอุปถัมภ์ และระบบอำนาจนิยม (ธีรศักดิ์ สุขสันติกรม, 2559) โดยเฉพาะสังคมไทยต้องยึดติดสังคมแบบอุปถัมภ์มาเป็นสังคมแบบหน้าที่ แต่การทำงานแบบหน้าที่ในรูปแบบเหนียวแน่น (mechanical solidarity) กล่าวคือ เมื่อมีอะไรเกิดขึ้นสมาชิกในสังคมจะกระทำหน้าที่ต่าง ๆ โดยอัตโนมัติโดยไม่ต้องถามว่าตัวเองเป็นใคร (สุภางค์ จันทวานิช, 2551) ที่ไม่ใช่การแบ่งแยกหน้าที่กันอย่างชัดเจนด้วยการมอบหมายให้แต่ละหน่วยมีภาระหน้าที่ เพราะหากเป็นเช่นนั้นสังคมก็จะถูกแบ่งแยกและทำงานเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับตนเอง เพื่อให้กลไกดังกล่าวทำหน้าที่ในการปรับตัวและต้องการบรรลุถึงสังคมของความเป็นพลเมือง ความเข้าใจเบื้องต้นคือ การทำให้ระบบย่อยแรกเห็นว่า พื้นฐานสังคมอยู่ที่วัตถุประสงค์ การผลิต ระบบนี้เป็นระบบที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรทางธรรมชาติและการใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรทางธรรมชาติที่ระบบการเมืองจะต้องเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยการจัดสรรประโยชน์ และต้องทำหน้าที่ให้ประชาชนรู้สึกผูกพันว่าจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ในวัฒนธรรมแบบพลเมือง โดยความเป็นพลเมืองในลักษณะนี้จะมีสถานะที่แตกต่างจากผู้อยู่ใต้ปกครองในแง่ของการตื่นตัวในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2545)

สำหรับโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมที่คนไทยมีลักษณะวัฒนธรรมแบบอำนาจนิยม ต้องใช้การศึกษา การให้ความรู้ การให้ข้อมูล และระยะเวลาในการทำให้ประชาชนมีการปรับเปลี่ยนความคิด วิธี คิด และการปฏิบัติ โดยต้องกำหนดเป็นแนวทางหรือนโยบาย และดำเนินการผ่าน กฎหมายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยไม่ปรับเปลี่ยนไปตามนโยบายของรัฐบาล และที่สำคัญการสร้างความเป็นพลเมืองให้เกิดขึ้นถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อความเป็นประชาธิปไตย ทั้งนี้ในการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม ประชาชนต้องมีลักษณะของความเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้น ที่พร้อมที่จะเรียนรู้ และสนใจโลกภายนอกตนเอง และเห็นถึงความสำคัญในทุกด้าน โดยตนเองสามารถ เป็นส่วนหนึ่งในการร่วมสร้างและร่วมเปลี่ยนแปลงได้ วัฒนธรรมทางการเมืองที่ยังไม่เป็นประชาธิปไตยของไทยเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่โครงสร้างต่าง ๆ ล้วนมีปฏิสัมพันธ์กันและต่างร่วมกันผลิตซ้ำลักษณะของความไม่เป็นประชาธิปไตยที่เปรียบเสมือนฟันเฟืองที่ไม่เป็นประชาธิปไตย เมื่อเคลื่อนไปก็ไปเคลื่อนฟันเฟืองอื่น ๆ ให้ขยับ โดยให้คงและรักษาวัฒนธรรมลักษณะที่ไม่สอดคล้องกับประชาธิปไตยนั้นไว้ด้วย ดังนั้น สภาพที่เกิดขึ้นต้องดำรงอยู่เนื่องจากสังคมทั้งหมดดำรงอยู่อย่างมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างเป็นเอกภาพ บุคคล ๆ หนึ่ง หรือกลุ่มหนึ่งไม่อาจสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นกับโครงสร้างทั้งหมดได้ แต่การใช้ความมุ่งมั่นในการค่อย ๆ ปรับเปลี่ยนไปจะช่วยในการค่อย ๆ ขยับฟันเฟืองให้เป็นที่ไปในทิศทางที่สอดคล้องกับความเป็นประชาธิปไตย และคนในสังคมได้มีประสบการณ์ที่จะเรียนรู้ ค้นเคย ยอมรับ และมีตอบรับที่จะแสดงออกในลักษณะของการส่งเสริมและสนับสนุนวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย (รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข และสุธี ประศาสน์เศรษฐ์, 2564) ดังนั้น ความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอาจเกิดขึ้นได้หรือไม่นั้น ก็ต้องอาศัยเหตุปัจจัยหลาย ๆ ปัจจัย เช่น การวางจุดหมายทางการเมืองว่า การวางเป้าหมายปลายทางโดยเฉพาะการเกิดระบอบประชาธิปไตยเป็นเป้าหมายปลายทางที่ต้องการ ไปให้ถึง หรือการมองว่าวัฒนธรรมทางการเมืองไทยในลักษณะแบบนี้คือสิ่งที่เหมาะสมกับการเมืองไทยและคนไทยมากกว่า ทั้งนี้ล้วนแล้วแต่เจตนาของประชาชนคนไทยว่าอยากให้สังคมและการเมืองไทยจะไปในทิศทางไหน (นิภาพรรณ เจนสันติกุล, 2556)

การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมในโลกยุคทันสมัยมีการเปลี่ยนแปลงในหลายประเด็น ซึ่งแต่ละส่วนของสังคมต้องมีการปรับตัวเพื่อรักษาภาวะความสมดุลของโครงสร้างทางสังคม สถาบันทางสังคมเพื่อความอยู่รอด การดำรงอยู่ และการดำเนินกิจกรรมทางสังคมต่อไป เมื่อโครงสร้างทางสังคมเกิดปัญหา สถาบันทางสังคมไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างปกติ สังคมก็จะมีปรับตัวโดยให้โครงสร้างทางสังคมส่วนอื่นเข้ามาทำหน้าที่แทนโครงสร้างที่เป็นปัญหา เพื่อให้สังคมดำเนินกิจกรรมต่อไปได้ ให้มีความมีเสถียรภาพและความมั่นคงของสังคม และเห็นภาพถึงการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างทางสังคมที่มีการปรับตัวเพื่อการดำรงอยู่ของสังคมในยุคทันสมัย (ธีรศักดิ์ สุขสันติกมล, 2559)

และระบบสังคมที่ทำหน้าที่ในการบูรณาการหน้าที่ ระบบการเมืองเข้าด้วยกันและมีการบริหารจัดการแบบระบบของความไว้วางใจ โดยมีระบบวัฒนธรรมเป็นตัวผสาน รักษาแบบแผน ซึ่งนำไปสู่การอธิบาย หน้าที่ของพลเมืองและโครงสร้างหน้าที่ของสังคมที่ต้องมีการปฏิสังสรรค์และพยายามสร้างสังคมของความเป็นพลเมืองในระดับมหภาคด้วยการมองว่าทุกส่วนของระบบต้องไปด้วยกันขาดส่วนใดส่วนหนึ่งไม่ได้ นอกจากนี้ สังคมยังแสดงให้เห็นถึงสถานภาพและบทบาท ตลอดจนการเรียนรู้วัฒนธรรมแบบพลเมืองจากการกระทำระหว่างกันทางสังคม การใช้ภาษา ความรักองค์กรทางสังคมที่ประกอบไปด้วยกลุ่มทางสังคม ครอบครัว ชุมชน ชนชั้น และสถาบันทางสังคมที่มนุษย์สร้างขึ้นในกระบวนการจัดระเบียบ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2550) และการปฏิสังสรรค์ขึ้นจากบรรทัดฐาน ค่านิยม ที่ส่งผลไปยังผู้กระทำ เป้าหมาย และยังมีความสำคัญในการกำหนดทิศทาง ทำให้คาดเดาพฤติกรรมของคนอื่น ๆ ได้ การขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการที่ปัจเจกบุคคลได้ซึมซับและเรียนรู้บรรทัดฐานและค่านิยมของสังคม Parsons ทั้งนี้อาจขึ้นอยู่กับสถานการณ์แต่ละสถานการณ์ หากมีการแทรกซึมทั่วทั้งภาคประชาชนจนนำไปสู่การแสดงออกความเป็นพลเมืองแบบไม่รู้ตัว นั่นหมายความว่า ความเป็นพลเมืองได้เกิดขึ้นในทุกองคาพยพของสังคมไทย เพราะจะเกิดการเรียนรู้และปฏิบัติด้วยตนเอง (ธเนศวร์ เจริญเมือง, 2548) ดังนั้น การมองประชาชนที่แตกต่างกัน ย่อมส่งผลต่อความเข้าใจของประชาชนในการใช้สิทธิทางการเมืองที่แตกต่างกันไปด้วย โดยไม่ว่าจะปกครองประชาธิปไตยในรูปแบบใดก็ตาม แต่สิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งคือ การให้ประชาชนในฐานะพลเมืองเข้าใจถึงโครงสร้างหน้าที่ เพื่อนำไปสู่กลไกตามการปกครองแบบประชาธิปไตย “ปฏิสังสรรค์” ที่ต้องประกอบด้วย ระบุร่างกาย สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ระบบบุคลิกภาพ ระบบสังคม และระบบวัฒนธรรม เพื่อเกิดการบูรณาการหน้าที่ระบบการเมืองเข้าด้วยกัน โดยมีระบบวัฒนธรรมเป็นตัวผสานและนำไปสู่หน้าที่ของพลเมืองและโครงสร้างหน้าที่ของสังคม

นโยบายสาธารณะและการสนับสนุนการขับเคลื่อนความเป็นพลเมืองด้วยรัฐ

การปรับโครงสร้างทางสังคมสะท้อนให้เห็นบทบาทของการเป็นพลเมืองของประชาชน เพื่อการรู้จักถึงสิทธิและหน้าที่ของความเป็นพลเมืองที่แตกต่างกัน โดยการให้ความสำคัญกับการสร้างบรรทัดฐานค่านิยมและแนวคิดอื่น ๆ ต่อประชาชนการสนับสนุนให้ประชาชนมีความเข้าใจ และตระหนักถึงความเป็นพลเมืองจึงไม่ใช่หน้าที่ของใครหรือองค์กรใด แต่เป็นรวมพลังของทุกภาคส่วนในสังคมให้เกิดการพัฒนาสู่ความเป็นพลเมือง ดังยุทธศาสตร์พัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง พ.ศ. 2553-2561 ที่มีเป้าหมายเพื่อทำให้การปกครองในระบบประชาธิปไตยประสบความสำเร็จ โดยการสร้าง “พลเมือง” ที่มีความสามารถในการปกครองตนเองตามระบอบประชาธิปไตย ซึ่งสมาชิกใน สังคมที่ใช้สิทธิเสรีภาพโดยมีความรับผิดชอบต่อนตนเองต่อผู้อื่น และต่อสังคม เพื่อให้ประเทศไทยก้าวสู่ความเป็น “สังคมพลเมือง” (civsociety)

(สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2554) ซึ่งบริบทสังคมการเมืองไทยปัจจุบันที่กำลังเดินหน้าสู่การปฏิรูประบอบการปกครองในรูปแบบประชาธิปไตย ซึ่งก็ได้ดำเนินมาถึงการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 71 ได้ระบุข้อความหนึ่งว่า “รัฐพึงส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นพลเมืองที่ดี มีคุณภาพและความสามารถสูงขึ้น” ดังนั้น รัฐบาลไทย หน่วยงานด้านการศึกษาและภาคเอกชนเองมีความพยายามสนับสนุนให้ประชาชนไทยเป็น “พลเมือง” มาตั้งแต่ทศวรรษ 2530 (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2565) และในห้วงเวลาสิบปีที่ผ่านมาที่มีความพยายามส่งเสริมให้ประชาชนเป็น “พลเมือง” ตามระบอบประชาธิปไตย ดังปรากฏในยุทธศาสตร์พัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง พ.ศ.2553-2561 (วรการณ สามีโกเศศ, 2565) สำหรับนโยบายตามรัฐแบบทางเลือกสาธารณะ หรือตัวแบบรัฐตัดสินใจเลือกอย่างมีเหตุผล หรือเหตุผลในการเลือกนโยบายคือ ผลการตัดสินใจการเลือกซื้อสินค้าหรืออุปสงค์ จากการผลิตสินค้าหรืออุปทาน โดยสินค้านั้นคือ นโยบายที่มีผู้ผลิตได้แก่พรรคการเมืองและนักการเมืองที่ส่งนโยบายหรือสินค้าลงสู่ตลาดหรือปริมาณตลาดการหาเสียงให้ผู้ซื้อสินค้า การเปรียบเทียบประชาชนผู้ออกเสียงเลือกตั้งที่ทำให้ให้นโยบายเป็นเหมือนสินค้าที่ผ่านกระบวนการของตัดสินใจเลือกด้วยเหตุผลเพราะผลประโยชน์สูงสุดของผู้ออกเสียงเลือกตั้ง การหาเสียง การเสนอความคิดเห็นทางสาธารณะจึงเป็นกลไกสำคัญ แม้อาจจะมีจุดอ่อนสู่นโยบายประชานิยม (Populism) แต่เชื่อกันว่าเหตุผลของผู้เลือกตั้งกับเหตุผลของนักเลือกตั้งจะสัมพันธ์กันที่ประโยชน์สูงสุด (รงค์ บุญสวยขวัญ, 2560)

ดังนั้น นโยบายสาธารณะ จึงเป็นนโยบายที่รัฐเป็นผู้ดำเนินการเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ช่วยแก้ไขปัญหาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น เป็นสิ่งที่เอื้ออำนวยผลประโยชน์และแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ต่อทั้งประชาชนและรัฐบาล โดยนโยบายสาธารณะแบ่งออกเป็นหลายประเภทด้วยกัน ซึ่งแต่ละประเภทยุ่ก็จะแตกต่างกันออกไปตามความเหมาะสม ส่วนการนำไปใช้บริหารประเทศนั้นก็ขึ้นอยู่กับรัฐบาลแต่ละชุดว่าจะกำหนดและปฏิบัติตามนโยบายสาธารณะแบบไหน เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนมากที่สุด จะเห็นได้ว่า นโยบายสาธารณะจึงเป็นแนวทางปฏิบัติของรัฐบาลที่มุ่งเน้นสร้างผลประโยชน์ให้กับประชาชนเป็นหลัก เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน และพัฒนาชีวิตประชาชนให้ดียิ่งขึ้น และต้องให้ความสำคัญในการกำหนดนโยบายรวมไปถึงการนำนโยบายไปปฏิบัติ ถ้าหากสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงและตรงกับความต้องการของประชาชนก็จะสามารถช่วยให้ประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้อย่างแท้จริง (อิงฟ้า สิงห์น้อย และรัฐชาติ ทศนัย, 2561) อาจกล่าวได้ว่า ระบบการเมืองเป็นการกำหนดนโยบายที่ให้ความสำคัญสัมพันธ์กับ “ตัวแบบรัฐ” หรือการใช้อำนาจของตัวกระทำทางการเมืองในปริมาณของนโยบาย โดยพื้นฐานแล้วจะมีอำนาจการตัดสินใจนโยบายโดยตรงกับการใช้อำนาจแฝงเร้นในการสร้าง

อิทธิพลต่อการตัดสินใจจากตัวกระทำทางอำนาจหรือการเมืองต่าง ในปริมณฑลของอำนาจ เช่น กลุ่มทางสังคม ชนชั้นนำ พรรคการเมืองหวังเข้าถึงอำนาจรัฐเพื่อครอบครองอำนาจรัฐ ดังนั้น การเมืองกระบวนการกำหนดนโยบายคือ กระบวนการใช้อำนาจของตัวกระทำทางการเมืองหรืออำนาจรัฐในปริมณฑลทางนโยบาย เพื่อการตัดสินใจและเพื่อมีอิทธิพลในการตัดสินใจต่อนโยบาย ทั้งนี้ ในบริบทรัฐธรรมนูญเสรีปัจจุบันที่มีระบบการเมืองในรูปแบบการใช้อำนาจในรัฐกับกระบวนการกำหนดนโยบายคือ 1) แบบรัฐนิยม ซึ่งรัฐที่ชอบธรรมตามกฎหมายจะมีความเป็นอิสระมากในการกำหนดนโยบาย และกระทำทางอำนาจหลักเพียงอำนาจเดียว 2) แบบรัฐพหุนิยม เป็นลักษณะรัฐที่เน้นความสำคัญของพหุสังคม อันเนื่องมาจากกลุ่มองค์กร ขบวนการทางสังคมหรือพลังทางสังคมที่มีหลายศูนย์อำนาจที่มีพลังอำนาจสามารถสร้างอิทธิพลต่อกระบวนการกำหนดนโยบายของรัฐ ทำให้รัฐไม่อิสระในการตัดสินใจนโยบาย 3) รัฐแบบสหการ เป็นบทบาทของตัวกระทำทางการเมืองที่มีตัวแทนกลุ่มทางสังคมการเมืองเป็นตัวถ่วงดุลอำนาจรัฐ ประสานผลประโยชน์ทั้งหลายให้กลุ่มองค์กร 4) รัฐแบบทางเลือกสาธารณะ เป็นพฤติกรรมการตัดสินใจของปัจเจกชนในกระบวนการกำหนดนโยบายของรัฐโดยอาศัยกระบวนการทางการเมืองคือ การออกเสียงเลือกตั้ง และ 5) แบบรัฐชนชั้นนำ เป็นการใช้อำนาจแบบแฝงเร้นหรือมีนัยยะของกลุ่มหรือปัจเจกบุคคลที่มีคุณลักษณะพิเศษ ในสังคมการเมืองในการมีอิทธิพลในการกำหนดนโยบาย นโยบายของรัฐที่ส่งผลกระทบต่อสังคมการเมืองจึงเปรียบเหมือนปริมณฑลของนโยบายที่เต็มไปด้วยปริมณฑลของอำนาจ เพราะอำนาจเป็นแหล่งที่มาของนโยบาย นั่นคือ นโยบายที่ได้รับการยอมรับจากสาธารณะในสังคมการเมือง โดยที่นโยบายนั้นมีความแตกต่างกันไปตามการใช้อำนาจ (รงค์ บุญสวยขวัญ, 2560)

ดังนั้น การพัฒนาพลเมืองภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยจะต้องดำเนินการควบคู่กันไประหว่างการสร้างพลเมืองในฐานะตัวแสดง (Actor) หรือปัจเจกชน (Individual) ให้เป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง มีวัฒนธรรมการเมืองของพลเมือง มีจิตสำนึกพลเมืองอย่างเข้มข้น ในขณะเดียวกันเราต้องสร้างระบบการเมืองให้เป็นการเมืองแบบประชาธิปไตย ในเชิงโครงสร้าง (Structure) ที่มั่นคงยั่งยืนเพื่อรองรับพลเมืองที่ถูกพัฒนาให้เป็นพลเมืองที่สมบูรณ์คู่ขนานกันไป (อภิญญา ฉัตรช่อฟ้า, 2564)

จะเห็นได้ว่า นโยบายสาธารณะและการสนับสนุนการขับเคลื่อนความเป็นพลเมืองด้วยรัฐ เป็นการใช้นโยบายในการปฏิรูปประเทศไปสู่รัฐสวัสดิการหรือสังคมแบบนั้นได้จะต้องผ่านสังคมที่มีความเป็นประชาธิปไตยเนื่องจากนโยบายจะนำไปสู่รัฐสวัสดิการหรือปฏิรูปประเทศสิ่งที่จะต้องดำเนินการก่อนในเบื้องต้นคือ การทำให้โครงสร้างของประเทศเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงก่อน โดยต้องเริ่มต้นทำให้อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศเป็นของประชาชนอย่างแท้จริง รวมทั้งการทำให้สถาบันการเมืองหรือสถาบันในรัฐธรรมนูญทุกสถาบันอยู่ในตำแหน่ง

แห่งที่ที่ตนจะต้องอยู่ไม่มาก้าวก่ายกัน และแสดงบทบาทเท่าที่เป็นบทบาทที่อยู่ในรัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตย

สรุป

การเมืองภาคพลเมืองเป็นการเมืองที่ตั้งอยู่บนฐานของการตระหนักรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ของความเป็นพลเมืองที่แตกต่างจากฐานะของผู้แทนของประชาชนในการเข้าไปบริหารประเทศ ที่ไม่ใช่แค่การตระหนักรู้ถึงสิทธิและหน้าที่เท่านั้นแต่ต้องกำหนดนโยบายสาธารณะและบริหารประเทศไปด้วยหลักคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนส่งเสริมให้ภาคประชาชนมีความเข้มแข็ง และปรับโครงสร้างทางสังคมเป็นแนวราบ ซึ่งเป็นรูปแบบสังคมที่มีความเคารพ ศักดิ์ศรี และคุณค่าความเป็นคนของคนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน มีความเสมอภาค มีภราดรภาพ มีการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำในรูปแบบต่าง ๆ เป็นสังคมที่มีความเข้มแข็ง โดยมีพลเมืองเข้ามามีส่วนร่วมตรวจสอบและเข้ามามีบทบาทต่อการแสดงความคิดเห็น ต่อการดำเนินนโยบายสาธารณะ นอกจากนี้ การกำหนดนโยบายและการสนับสนุนการขับเคลื่อนความเป็นพลเมืองด้วยรัฐผ่านระบบการศึกษาแล้ว ยังต้องสนับสนุนให้เกิดการเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณชนมากกว่าการปิดเบือนข้อมูล มีความสมดุลระหว่างความเป็นพลเมืองและการเมืองภาคตัวแทน โดยการเปิดพื้นที่สาธารณะอย่างกว้างขวางเพื่อเป็นเวทีสาธารณะของประชาชนในการนำความจริงของสังคมมาพูดคุยกัน แลกเปลี่ยนกัน และสร้างการรับรู้ข้อมูลร่วมกันให้เป็นมาตรฐาน และที่สำคัญคือ การทำให้โครงสร้างทางสังคมและการกระทำทางสังคมมีปฏิสัมพันธ์อย่างสร้างสรรค์ ที่มีบรรทัดฐาน ค่านิยม สนับสนุนและส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย ดังนั้น การแสดงให้เห็นภาพของการเมืองในภาคพลเมือง คือ การให้ความสนใจกับบริบทที่กว้างไกลกว่าพรมแดนรัฐประชาชาติและอำนาจอธิปไตย เป็นการเมืองที่มีโลกทัศน์ในระดับโลก แต่เคลื่อนไหวในระดับท้องถิ่น การเคลื่อนไหวของประชาชนจึงไม่ใช่แค่เฉพาะกลุ่มของตนเอง แต่เป็นการแสดงสัญลักษณ์รูปแบบการต่อสู้เคลื่อนไหวที่หลากหลายสะท้อนให้เห็นถึง แนวทางการเรียกร้องถึงสิทธิความเป็นพลเมือง (citizenship) สถานภาพของความเป็นพลเมืองที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจก (individuals) กับประชาคมทางการเมือง และเพื่อให้เกิดการเคลื่อนไหวโดยการแสดงข้อคิดเห็นต่าง ๆ ของการพัฒนาประเทศที่อยู่บนพื้นฐานของการใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิด สิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

เอกสารอ้างอิง

- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2565). การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย (Civic Education). เรียกใช้เมื่อ 19 มกราคม 2565 จาก <http://www.fpps.or.th/news.php?detail=n1>
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2545). สัญวิทยา โครงสร้างนิยม หลังโครงสร้างนิยมกับการศึกษารัฐศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: วิชาษา.
- ถวิลวดี บุรีกุล รัชวดี แสงมเหษณ์. (2547). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและความคิดเห็นต่อการทำงานของรัฐบาลและองค์กรอิสระ. ใน (ชุดโครงการวิจัยการติดตามและประเมินผลบังคับใช้รัฐธรรมนูญ). กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- ถวิลวดี บุรีกุล รัชวดี แสงมเหษณ์. (2554). ความเป็นพลเมืองในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- ธนศวรรย์ เจริญเมือง. (2548). แนวคิดว่าด้วยความเป็นพลเมือง. นนทบุรี: บริษัทโรงพิมพ์ คลังวิชา จำกัด.
- ธีรศักดิ์ สุขสันติกมล. (2559). การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในโลกยุคทันสมัย. วารสารมนุษยสังคมปริทัศน์, 18(1), 81-90.
- นิภาพรรณ เจนสันติกุล. (2556). โครงสร้างทางสังคม บทบาทและนโยบายสาธารณะกับความ เป็นพลเมือง. วารสารศิลปศาสตร์, 5(1), 49-62.
- รงค์ บุญสวยขวัญ. (2560). การเมืองของนโยบาย (Politics of Policy). Journal of Yanasangvorn Research Institute. , 8(1), 197-203.
- รัชเกล้า กองแก้ว. (2559). ความเป็นพลเมืองไทย: แนวคิดพื้นฐานในการขับเคลื่อนสังคม. ใน หลักสูตร การปกครองกันราชอาณาจักรรุ่นที่ 59 ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช 2559-2560. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิชาการครองกันประเทศ.
- รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข และสุธี ประศาสน์เศรษฐ์. (2564). วัฒนธรรมทางการเมืองของไทย: ปัญหาเชิงโครงสร้าง. วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา, 6(2), 69-89.
- วรการณ สามโกเศศ. (2565). การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง. เรียกใช้เมื่อ 19 มกราคม 2565 จาก <http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=22720&Key=hotnews>
- วัชรวิชัย ไชยสาร. (2545). กระบวนการมีส่วนร่วมในทางการเมืองกับการเมืองภาคประชาชน. รัฐสภาสาร, 53(5), 44-98.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2555). ความเป็นพลเมืองกับอนาคตประชาธิปไตยไทย. ใน เอกสารประกอบการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 13 ประจำปี 2554 เล่ม 2. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.

- สมชาย แสวงการ. (2558). สร้างความเป็นพลเมืองไทยในระบอบประชาธิปไตย. ใน *หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 3*. วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2550). *ทฤษฎีสังคมวิทยา เนื้อหาและแนวทางการใช้ประโยชน์เบื้องต้น*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2554). *ยุทธศาสตร์พัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง พ.ศ. 2553-2561*. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น.
- สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. (2554). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2554)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- สุภาค์ จันทวานิช. (2551). *ทฤษฎีสังคมวิทยา*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิญา ฉัตรช่อฟ้า. (2564). การสร้างและพัฒนาความเป็นพลเมืองภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย. *Journal of Social Science and Buddhist Anthropology*, 6(3), 121-134.
- อิงฟ้า สิงห์น้อย และรัฐชาติ ทศนัย. (2561). นโยบายสาธารณะ: การบริหารและการจัดการภาครัฐ. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์มจร*, 6(ฉบับพิเศษ), 611-623.
- Heater, D. (1990). *Citizenship: The civic ideal in world history, politics and education*. London: Longman.
- Jantawan, N. (2016). *Democratic Citizenship: A Case Study of Undergraduates at the Main Campus of Ramkhamhaeng University*. *Academic Journal Phranakhon Rajabhat University*, 7 (1), 103-113.
- Jensantikul, N. (2013). *Social structure, role and public policy with the citizenship*. *Journal of Liberal Arts Prince of Songkla University Hat Yai*, 5 (1), 49-62.